Ад настаўніка да наркама асветы і галоўнага рэдактара "Праўды"

21 лістапада споўніцца 100 гадоў з дня нараджэння М.В.Зімяніна

Ці ведаеце вы, хто з беларусаў уваходзіў у склад ЦК КПСС на працягу самага вялікага тэрміну? Пётр Машэраў — 14 гадоў, Ціхан Кісялёў — 22 гады, Кірыл Мазураў — 25 гадоў, Міхаіл Зімянін — 27 гадоў, не ўлічваючы 10-гадовага знаходжання ў складзе Цэнтральнай рэвізійнай камісіі КПСС. Больш за Зімяніна — 33 гады — у складзе ЦК КПСС знаходзіўся толькі Андрэй Грамыка, які, праўда, называў сябе то беларусам, то рускім. Міхаіл Васільевіч Зімянін быў чалавекам вялікага розуму, цікавым, неардынарным, з моцным характарам. У той жа час гэта быў кіраўнік свайго часу, як гаворыцца, Міхаіл Зімянін усё жыццё быў аддадзены справе КПСС і "хістаўся разам з генеральнай лініяй партыі".

Радзіма Міхаіла Васільевіча — Віцебск. Ён нарадзіўся ў сям'і чыгуначніка. Працоўны шлях пачаў у 14-гадовым узросце рабочым паравозарамонтнага дэпо. У 1934—1936 гадах Міхаіл Зімянін знаходзіўся на выкладчыцкай рабоце — быў настаўнікам, дырэктарам школы, а ў 1936—1938 гадах — у радах Чырвонай Арміі.

У 1938 годзе яго вылучаюць на камсамольскую работу. Ён становіцца сакратаром Магілёўскага гаркама камсамола, а потым сакратаром і першым сакратаром Магілёўскага абкама камсамола. У 1939 годзе Зімянін скончыў Магілёўскі педагагічны інстытут.

З 1940 па 1946 год Міхаіл Васільевіч займаў пасаду першага сакратара ЦК ЛКСМ Беларусі.

У многіх энцыклапедыях адзначаецца, што М.В.Зімянін быў удзельнікам Вялікай Айчыннай вайны. Гэта няпоўна і недакладна.

На самай справе, з першых дзён Вялікай Айчыннай вайны ён стаў адным з арганізатараў камсамольскага падполля і партызанскага руху ў Беларусі. Ужо 9 ліпеня 1941 года ЦК ЛКСМБ па ініцыятыве Зімяніна прыняў пастанову аб падрыхтоўцы да пераходу камсамольскіх арганізацый на падпольную работу ў раёнах, якія знаходзіліся пад пагрозай нямецкай акупацыі. У фондах Нацыянальнага архіва Рэспублікі Беларусь захоўваецца важны дакумент — дакладная запіска першага сакратара ЦК ЛКСМБ М.В.Зімяніна сакратару ЦК КП(б)Б Р.Б.Эйдзінаву аб рабоце ЦК ЛКСМБ па арганізацыі ўзброенага супраціўлення ворагу ў чэрвені — ліпені 1941 года. У ёй ёсць такія радкі:

"Апарат ЦК з дапамогай далучаных да справы тавары-

школ павялічылася ў 1945/1946 навучальным годзе ў параўнанні з 1940/1941 н.г. на 114%, то рост сямігодак склаў 62%. А сярэдніх — толькі 34%. На гэта, праўда, былі і аб'ектыўныя прычыны — за гады вайны навучэнцы старшых класаў выраслі, недавучыўшыся. Многіх вывезлі ў Германію, частка моладзі пайшла працаваць.

З 1947 года Міхаіл Зімянін станавіўся сакратаром, а потым

другім сакратаром Цэнтральнага Камітэта Камуністычнай партыі Беларусі, членам Бюро ЦК. Фактычна ён быў другім чалавекам у рэспубліцы, правай рукой першых сакратароў ЦК Мікалая Гусарава і Мікалая Патолічава. Паплечнікі Зімяніна адзначаюць, што ён заўсёды і ўсюды ў сваіх ацэнках быў праўдзівы, шчыры, часам рэзкі і яршысты. У большасці выпадкаў Міхаіл Васільевіч гаварыў тое, што думаў. У першыя пасляваенныя гады перад вылучэннем на пасаду другога сакратара ЦК КП(б)Б Зімяніна запрасілі на размову да члена Палітбюро ЦК ВКП(б) сакратара ЦК ВКП(б) Р.М.Малянкова. Той, убачыўшы Міхаіла Васільевіча, шчыра здзівіўся:

— Які ж вы маленькі!..

— Тады вы памыліліся адрасам. Пашукайце вышэйшага ростам, — адрэзаў Зімянін і, крута павярнуўшыся, пайшоў да выхаду.

Міхаіл Зімянін быў адным з нямногіх у беларускім кіраўніцтве, хто выступаў у абарону беларускай мовы.

У той жа час у шэрагу пытанняў ёй паказваў беспрынцыповасць.

Па ініцыятыве міністра дзяржаўнай бяспекі БССР Лаўрэнція Цанавы ў пачатку 1951 года быў абгавораны і абвінавачаны ў шпіянажы, трацкізме, двурушніцтве, нацыяналізме і контррэвалюцыйнай дзейнасці міністр асветы БССР член ЦК КП(б)Б Платон Васільевіч Саевіч. Для праверкі прадстаўленых абвінавачванняў была створана камісія на чале з другім сакратаром ЦК М.В.Зімяніным. Даводзіцца толькі шкадаваць, што камісія пагадзілася з доказамі Цанавы і не стала на абарону шчырага і невінаватага кіраўніка Саевіча. 14 мая 1951 года П.В.Саевіча выключылі з партыі, вывелі з ЦК КП(б)Б і знялі з пасады міністра асветы за антыпартыйную дзейнасць. Праз два дні — 16 мая ён быў арыштаваны і прыцягнуты да судовай адказнасці.

З чэрвеня 1951 года жонка Саевіча звярнулася да Зімяніна. Яна пісала: "Я не магу апамятацца, што здарылася, чаму гэта адбылося... Тут тоіцца нейкая жудасная памылка. Дзіўнае непаразуменне. Не можа быць Саевіч ворагам народа і здраднікам. Усё яго жыццё, уся яго рэвалюцыйная біяграфія гавораць супраць гэтага. Ніводны чалавек, які ведае Саевіча, не можа ўявіць яго ворагам...

Я нічога пра яго не ведаю, перадачы ніякай для яго не прымаюць, да таго ж мне пра яго здароўе нічога не гавораць. Ён стары чалавек, хворы, загіне ў турме, не ведаючы за сабой ніякай віны перад Радзімай. Ад мяне ўсе адхіснуліся, усе баяцца са мной размаўляць..."

На жаль, надзеі жанчыны быць пачутай не спраўдзіліся. Зімянін не адважыўся ісці супраць Цанавы. У лістападзе 1951 года прысудам ваеннага трыбунала войск МДБ П.В.Саевіч быў прызнаны вінаватым і прыгавораны да зняволення тэрмінам на 25 гадоў з канфіскацыяй маёмасці і пазбаўленнем усіх узнагарод.

Менш чым праз тры гады — 5 жніўня 1954 года пастано-

Ваўкавыскага райкама партыі няма ніводнага работніка з мясцовага насельніцтва. У ліку 256 сакратароў райкамаў партыі заходніх абласцей беларусаў працуе 170, або 69 працэнтаў, а з мясцовага насельніцтва — толькі 15 чалавек. Больш за палову сакратароў калгасных і тэрытарыяльных пярвічных партарганізацый — таксама людзі прыезджыя...

Не лепш ідзе справа са скарыстаннем беларускіх кадраў у савецкіх арганізацыях і заходніх абласцей БССР. З 1408 работнікаў аблвыканкамаў толькі 114 з'яўляюцца беларусамі — мясцовымі ўраджэнцамі, а з 321 работніка гарвыканкама ўсяго 25 мясцовых беларусаў. У аблвыканкаме і гарвыканкаме Полацкай вобласці няма ніводнага работніка беларуса з ураджэнцаў заходніх раёнаў...

Як ненармальную з'яву трэба адзначыць, што выкладанне большасці дысцыплін у вышэйшых навучальных установах Беларускай ССР вядзецца не на беларускай мове, а ў некаторых вышэйшых навучальных установах выкладанне на беларускай мове зусім спынена. Так, у політэхнічным, лесатэхнічным, планава-эканамічным інстытутах, а таксама ў інстытуце замежных моў, у Беларускай сельскагаспадарчай акадэміі і Гродзенскім сельгасінстытуце, у медыцынскіх інстытутах на беларускай мове не чытаецца ніводнай дысцыпліны...

Нашы партыйныя прапагандысты і агітатары не выхоўваюцца ў духу разумення таго, што з народам неабходна размаўляць на роднай мове...".

Частка даклада Зімяніна была прысвечана крытычнаму разбору сітуацыі, якая склалася ў народнай гаспадарцы БССР. Праз дзевяць гадоў пасля вызвалення рэспублікі ад нямецкіх акупантаў людзі жылі яшчэ ў зямлянках. Не хапала самага неабходнага. Віна за гэта адназначна ўскладалася на кіраўніцтва Кампартыі рэспублікі. Першы сакратар ЦК КПБ М.С.Патолічаў вызваляўся ад сваіх абавязкаў.

Назаўтра IV пленум ЦК КПБ пачаў абмеркаванне даклада Зімяніна. М.С.Патолічаў выступаў у дэбатах дзявятым.

"Мы з Патолічавым будзем нагадваць двух мядзведзяў у адной бярлозе".

Крыўда на кіраўнікоў БССР і асабліва на Патолічава засталася ў Зімяніна на ўсё жыццё.

Уласны карэспандэнт "Праўды" па Беларускай ССР Аляксандр Сімураў, які неаднаразова сустракаўся з Зімяніным і Патолічавым, заўважыў: "І ўсё ж да гэтага часу мучыць пытанне: чаму не знайшлі агульнай мовы паміж сабой два разумныя чалавекі? Міхаіла Васільевіча Зімяніна абвінавацілі тады ў нацыяналістычных замашках. Доказы? Калі ласка: навошта так крута пачаў пашыраць беларускую мову, перакладаць на яе справаводства ўсіх устаноў, партыйных камітэтаў? Гэта, маўляў, адступленне ў нацыянальным пытанні, здача марксісцкіх пазіцый. Мікалаю Сямёнавічу Патолічаву, наадварот, галоўнай заслугай паставілі інтэрнацыянальны падыход у справах. Крытыкавалі за тое, што ўсю рэспубліканскую прамысловасць аддаў у саюзнае падпарадкаванне".

Ён неяк ціха знік з Беларусі. Міхаіл Васільевіч паехаў працаваць у МЗС СССР, дзе загадваў 4-м еўрапейскім аддзелам, Далёкаўсходнім аддзелам, быў членам калегіі МЗС, Надзвычайным і Паўнамоцным Паслом СССР у Дэмакратычнай рэспубліцы В'етнам, Чэхаславакіі, намеснікам міністра замежных спраў СССР.

На IV пленуме ЦК ЛКСМБ, які адбыўся 31 ліпеня 1953 года, другому сакратару ЦК КПБ М.Я.Аўхімовічу паступіла запіска:

"Прашу растлумачыць, па якіх меркаваннях таварыш Зімянін адкліканы ў Маскву".

— Як вы ведаеце, таварыш Зімянін яшчэ да рашэння ЦК КПСС "Пытанні Беларускай ССР" быў адкліканы з рэспублікі і накіраваны на работу ў Міністэрства замежных спраў. У вядомым вам рашэнні таварыш Зімянін рэкамендаваўся першым сакратаром ЦК КП Беларусі і ў сувязі з гэтым быў вызвалены ад работы ў Міністэрстве замежных спраў... На IV пленуме ЦК КПБ у мэтах умацавання кіраўніцтва Савета

— Мы ж дамаўляліся, што вы пакажаце мне кітайскі артыкул, а вы яго ўжо апублікавалі, прычым без уліку маіх заўваг. Як жа так? — пачуўся ў трубцы незадаволены голас.

— Справа ў тым, Леанід Ільіч, што мне пазваніў таварыш Суслаў і сказаў, маўляў, можна публікаваць, — растлумачыў Зімянін. — Ён ведаў пра вашы заўвагі. І я вырашыў, што ўсе пытанні паміж вамі ўзгоднены.

— У такім выпадку я знімаю свой папрок.

У 1976 годзе на XXV з'ездзе КПСС Міхаіла Зімяніна выбралі сакратаром ЦК КПСС. Ён займаў гэтую пасаду па студзень 1987 года. Яго называлі "ідэолагам нумар два", бо "ідэолагам нумар адзін" лічыўся М.А.Суслаў.

Так ужо атрымалася, што Леанід Брэжнеў і Палітбюро ЦК КПСС паслалі сваім прадстаўніком на пахаванне Пятра Машэрава менавіта былога кандыдата на пасаду першага сакратара ЦК КПБ сакратара ЦК КПСС Міхаіла Зімяніна, хаця выдатна ведалі пра няпростыя адносіны паміж Зімяніным і Машэравым.

Менавіта Зімянін ад імя ЦК КПСС, Прэзідыума Вярхоўнага Савета і Савета Міністраў СССР, ад Генеральнага сакратара ЦК КПСС Л.І.Брэжнева выказаў глыбокае спачуванне ЦК КПБ, Прэзідыуму Вярхоўнага Савета БССР і Савету Міністраў БССР, камуністам, усім працоўным нашай рэспублікі ў сувязі з вялікім горам, якое напаткала іх.

У той час Міхаілу Васільевічу было ўжо 65 гадоў. У Зімяніна з'явілася надзея, што Леанід Брэжнеў і Міхаіл Суслаў зробяць яго пераемнікам Пятра Машэрава. Бо яны і іншыя члены Палітбюро ЦК КПСС добра ведалі яго па рабоце ў "Праўдзе" і ў якасці сакратара ЦК КПСС. Але гэтая надзея аказалася марнай, таму што яны спынілі свой выбар на кандыдатуры былога кіраўніка ўрада БССР, а ў апошні час — намесніку Старшыні Савета Міністраў СССР Ціхане Якаўлевічу Кісялёве.

Так правалілася трэцяя спроба Зімяніна стаць першым сакратаром ЦК КПБ.

Усе, хто трапляў на прыём да Міхаіла Васільевіча, адзначалі яго ўменне ўважліва выслухаць суразмоўцу і хутка паглыбіцца ў сутнасць пытання. У яго была фенаменальная памяць і ўчэпісты погляд. Перад ім за многія гады

З поўным тэкстам дакумента можна азнаёміцца ў бібліятэцы